

URBANISTIKOS PAVELDO TVARKYBOS IŠTAKOS IR ŠIANDIENINĖ SITUACIJA LIETUVOJE

Dalia Dijokienė

*Urbanistikos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Pylimo g. 26/Trakų g. 1, 01132 Vilnius, Lietuva
El. paštas dijokai@takas.lt*

Įteikta 2011-10-18

Santrauka. Urbanistikos paveldo vertybės sąvoka žmonijos sąmonėje yra palyginti nauja. Pasaulio materialiojo nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos raidoje urbanistikos paveldo objektai pradėti saugoti vėliausiai. Jų apsauga formavosi kaip priešprieša dominuojantiems urbanizacijos procesams. Straipsnyje glaustai apžvelgiama, kaip kito kultūros paveldo sąvoka ir objektas XX–XXI a. tarptautinių organizacijų dokumentuose ir kada šią sąvoką papildė urbanistiniai dariniai. Analizuojamas Lietuvos urbanistikos paveldotyros mokslinis pagrindas, lėmęs urbanistikos vertybių nustatymą ir įteisinimą. Aptariamas dabartinis teisinis urbanistikos paveldo tvarkybos pagrindas ir jo trūkumai. Ieškoma nesusikalbėjimo tarp mokslo ir teisės atstovų, valdininkijos ir piliečių urbanistikos paveldo tvarkybos klausimais priežasčių.

Reikšminiai žodžiai: miestas, senamiestis, istorinis centras, urbanistikos paveldas, urbanistikos paveldo vertybė, istoriškai susiformavusių urbanistinių struktūrų vystymasis, nekilnojamojo kultūros paveldas, reglamentavimas.

Įvadas

Beveik visų didžiųjų Lietuvos miestų centrinės dalys turi istoriškai susiklosčiusias vertingas urbanistines struktūras – senamiestius, istorinius miestų branduolius ar miesto užuomazgą menančius urbanistinius darinius. Dažną kartą centrinės miesto dalies urbanistinė renovacija priklauso ir nuo istorinių miesto dalių tvarkymo koncepcijų. Lietuvoje esame paveldėję išsamią mokslinę tiriamąją urbanistikos paveldo vertybių nustatymo metodiką, apsaugai įgyvendinti yra sukurta teisinė bazė, tvarkymui realizuoti paruošti ir ruošiami reglamentai, tačiau istorinių miesto dalių vystymo(si) procesas yra beveik nevaldomas: arba vyksta chaotiškai, arba nevyksta visai. Straipsnyje ieškoma atsakymų į klausimą – kas lemia urbanistikos paveldo tvarkybos neveiklumą Lietuvoje? Siekdama šio tikslo autorė glaustai apžvelgia, kaip kito kultūros paveldo sąvoka ir objektas XX–XXI a. tarptautinių organizacijų dokumentuose, skirtuose kultūros paveldo apsaugai (daug platesnė studija atlikta neseniai išleistoje autorės monografijoje – Dijokienė 2009). Akcentuojama, kada pa-

veldo objekto sąvoką papildė urbanistiniai dariniai. Taip pat autorė apžvelgia Lietuvos urbanistikos paveldotyros mokslinį ir tvarkybos teisinį pagrindą, ieško nesusikalbėjimo tarp mokslininkų, teisės sergėtojų – valdininkų bei Lietuvos gyventojų – turto paveldėtojų priežasčių ir bando įžvelgti ateities perspektyvas.

Straipsnyje autorės vartojamas terminas urbanistikos paveldo *tvarkyba* apima visas sritis – vertybių nustatymą, įteisinimą, apsaugą ir tvarkymą (angliškas termino atitikmuo – *management*). *Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme* šis terminas vartojamas siauresne sąvoka: „tvarkyba – kultūros paveldui išsaugoti atliekami darbai: tyrimas (taikomasis), remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, pritaikymas, restauravimas, atkūrimas, šių darbų planavimas ir projektavimas“ (Lietuvos... 2004). Autorės nuomone, didelio prieštaravimo tarp šio termino traktavimo nėra, nes tiek vienu, tiek kitu atveju sąvoka apima ne tik konkrečius tvarkymo darbus, bet ir tiriamąją bei projektinę veiklą.

Urbanistikos paveldas tarptautiniuose dokumentuose

Urbanistinio paveldo vertybės – tai sąvoka, kuri žmonijos sąmonėje yra palyginti nauja. Kiekvienas reiškinytis turi savo pradžią, raidą ir kaitą. Kultūros paveldo objekto sąvoka ir jos turinys kito. Iki pat XIX a. pradžios nei europiečiai, nei amerikiečiai nesiejo savo tapatumo su materialiuoju paveldu. Fizinės praeities liekanos tapo svarbios tik tuomet, kai buvo suvokta, kad kiekvienos tautos ar epochos istorija yra unikali ir nepakartojama (Čepaitienė 2005: 77). Nors specializuotas erudicinis interesas kultūros vertybių apsaugai ir tyrimui išryškėjo Renesanso epochoje ir klestėjo XVII–XVIII a. (Čepaitienė 2005: 38), didelis pasaulio tautų susidomėjimas savo praeitimi, jos paminklų išsaugojimu gimsta tik XIX a. ir pasireiškia įvairių istorinės pakraipos mokslo draugijų bei apsaugos visuomeninių organizacijų steigimu ir veikla. Tačiau reikia pastebėti, kad pasaulio materialiojo nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos raidoje urbanistikos paveldo objektai pradėti saugoti vėliausiai (Miškinis 2005: 5).

Platų kultūros paveldo apsaugos judėjimą tarptautiniu mastu pradėjo pirmasis tarptautinis istorijos paminklų architektų ir technikų kongresas, susirinkęs Atėnuose 1931 m. ir priėmęs *Atėnų chartiją*, kuri nubrėžė pagrindinius kultūros paveldo apsaugos principus. Atskirose šalyse buvo rengiami nacionaliniai dokumentai, buvo plėtojama UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija, įkurta 1945 m.) ir ICOMOS (*International Council of Monuments and Sites* – Tarptautinė paminklų ir vietovių apsaugos taryba, įkurta 1965 m., kultūros paveldo srityje yra UNESCO ekspertas) veikla, įkurtas kultūros vertybių tyrimo ir konservavimo Tarptautinis centras (Tarptautinė... 1964). *Atėnų chartijoje* kultūros paveldo objektas yra istorinis paminklas (The Athens Charter... 1931). Ši sąvoka apima daugiau pavienius objektus (ne tik pastatus). 1954 m. Hagoje priimta *Kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto atveju konvencija* konkretina, kas yra laikoma kultūros vertybe – tai „kilnojamosios ir nekilnojamosios vertybės: architektūros, dailės ir istorijos paminklai; archeologinės vietovės; pastatų grupės, kurių visuma turi istorinę ar meninę vertę; meno kūriniai; rankraščiai, knygos“ (Kultūros... 1954). Pirmieji XX a. tarptautiniai dokumentai buvo skirti ryškiausių kultūros paveldo objektų apsaugai reglamentuoti, šie objektai ne viename dokumente įvardinami kaip paminklai.

Septintajame ir aštuntajame XX a. dešimtmečiuose priimamuose tarptautiniuose dokumentuose imama plėsti kultūros paveldo objekto sąvoka – ji jau apima

„ir atskirą kūrinių, ir miesto ar kaimo tipo kompleksus, kurie yra tam tikros civilizacijos evoliucijos ar atskiro istorinio įvykio liudininkai“ (Tarptautinė... 1964). Architektūriniu-urbanistiniu paveldu įvardinami tiek pastatai, tiek jų grupės ir vietovės (Resolution... 1968; First Conference... 1969). Dar vienas labai įdomus ir savo idėjomis novatoriškas dokumentas yra 1967 m. ICOMOS priimtos *Quito normos*. Šiame dokumente iškeliama erdvės, kaip neatskiriamos paminklinių objektų dalies, idėja. Raginama atkreipti dėmesį į urbanistinį paminklo kontekstą ar gamtinę aplinką. Taip pat teigiama, kad paminkline zona, struktūra ar vietove galima vadinti ir tokią, kuri yra vertinga kaip kompleksas, nors atskiri jos elementai išskirtinės vertės neturi (The Norms... 1967). *Urbanistinių objektų paveldas* vis dar telpa architektūros paveldo sąvokoje, nors paveldo objekto sampratoje atsiranda ir naujų atpalvių – propaguojama saugoti ne tik atskirus statinius, bet ir miestų bei kaimų rajonus, ištikus urbanistinius kompleksus. 1975 m. atkreipiamas dėmesys į mažesnius istorinius miestus – urbanistinio paveldo dalį (Resolutions... 1975).

Urbanistinio kultūros paveldo samprata bei sąvoka *miestų paveldas* Europoje ir visame pasaulyje, galima sakyti, įsitvirtina devintajame XX a. dešimtmetyje. Miestų paveldas – tai asmens ir vietos vienovė, todėl jų apsauga – ne pavienių statinių, bet visos vietovės, jos istorinio savitumo apsauga. 1987 m. spalio 15 d. Vašingtone ICOMOS priėmė *Istorinių miestų apsaugos chartiją* (*Vašingtono chartiją*). Joje rašoma: „Ši chartija skirta didelėms ir mažoms urbanistinėms vietovėms bei miestams, istoriniams jų centrams arba kvartalams su visa natūralia ir žmogaus sukurta aplinka“. Chartija apibrėžia miesto vertybes, kurios turėtų būti saugomos kaip urbanizuotos zonos istorinė išraiška, jo materialijų ir estetinių elementų sandauga:

- išorinis miesto vaizdas, kuris priklauso nuo planinės ir erdvinės jo struktūros;
- įvairių miesto erdvių – apstatytų kvartalų, laisvų ir naudojamų želdinių plotų – santykis;
- pastatų forma ir vidinė bei išorinė išraiška, kuri priklauso nuo tų pastatų struktūros, tūrių, stiliaus, mastelio, medžiagų, spalvų bei dekoru elementų;
- miesto ir urbanistinių zonų santykis su aplinka – natūralia arba žmogaus sukurta;
- įvairūs miesto ar urbanistinės zonos savitumai, kuriais jis pasipildė istorinėje raidoje (Istorinių... 1987).

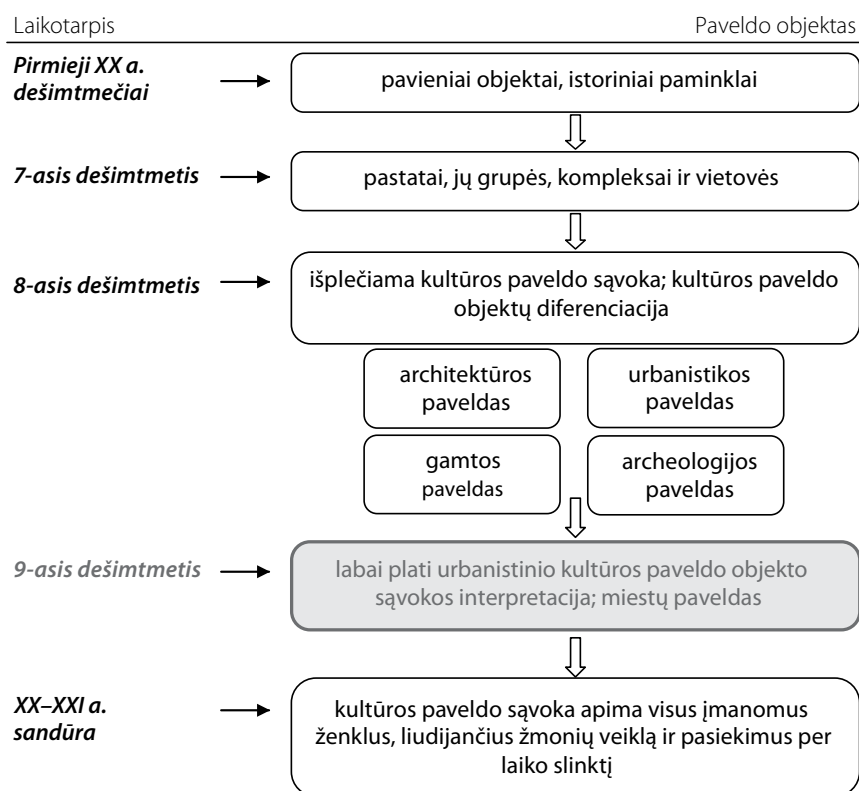
Urbanistiniu paveldu imami vadinti ne tik istoriniai miestų centrai ar mažesni miestai, bet ir mažos gyvenvietės (Declaration... 1982). Urbanistinio kultūrinio paveldo samprata dar papildoma urbanistinės atviros erdvės sąvoka, nes pripažįstama, kad atvirų

erdvių formos yra neatsiejama urbanistinės aplinkos ir istorinio miesto paveldo dalis (Recommendation... 1986). Taigi devintajam dešimtmečiui buvo būdinga labai plati *urbanistinio kultūros paveldo objekto* sąvokos interpretacija.

2003 m. ICOMOS priimtuose dokumentuose urbanistinio paveldo sąvokos turinį papildė tokie dėmenys, kaip *istorinis rajonas (historic district)*, apimantis istorinio kaimo ir miesto kvartalo sąvokas, kultūrinis kontekstas, be kurio negali būti suvokiamas ir vertinamas joks materialusis paveldas (ICOMOS charter... 2003). 2005 m. UNESCO priimtame *Vienos memorandume* atrandama *istorinio urbanistinio kraštovaizdžio* sąvoka, aprėpanti jau tradiciniais tapusius tokius terminus, kaip *istorinis centras, ansamblis, apsuptis* (Vienna... 2005). Tais pačiais metais pasirodžiusioje *Xi'an deklaracijoje* (ICOMOS) tarptautinės bendruomenės dėmesys atkreipiamas į paveldo statinių, vietovių ir zonų *aplinkos* apsaugą. Deklaracijoje teigiama, kad *aplinkos* pokyčiai turėtų būti valdomi taip, kad ji neprarastų savito charakterio ir kultūrinio reikšmin-

gumo (Xi'an... 2005). O naujausias ICOMOS dokumentas yra skirtas *vietos dvasiai (spirit of place)* išsaugoti. 2008 m. priimtoje *Kvebeko deklaracijoje* teigiama, kad vietos dvasią charakterizuoja materialūs (pastatai, vietos, kraštovaizdžiai, keliai, objektai) ir nematerialūs elementai (atsiminimai, pasakojimai, ritualai, festivaliai, tradicijos), fiziniai ir dvasiniai elementai, kurie suteikia vietai prasmę, vertę, emocijų ir mįslingumą. Vietos dvasia perteikia visapusiškesnį supratimą apie gyvenamosios būdą ir nusako laiko tėkmėje susiformavusį paminklų, vietovių ir kultūrinio kraštovaizdžio charakterį (Quebec Declaration... 2008).

Glausta kultūros paveldo objekto sampratos kaitos apžvalga tarptautinių pasaulio (UNESCO, ICOMOS) ir Europos regiono (Europos Taryba) organizacijų dokumentuose atskleidė, kada ir kaip nuo pavienių objektų ateita iki urbanistinių darinių apsaugos (1 pav.)*. Būtų galima teigti, kad pradėjus vertinti miesto istorinės raidos ir kaitos ženklus, istorinio urbanistinio paveldo apsauga formavosi kaip priešprieša dominuojantiems urbanizacijos procesams (Čepaitienė 2010: 140).

1 pav. Kultūros paveldo objekto sampratos kaita XX–XXI a. (Dijokienė 2002, 2009)

Fig. 1. Evolution of the concept of a cultural heritage object in the 20th and 21st centuries (Dijokienė 2002, 2009)

* Straipsnyje apžvelgiami ne tik pasaulinių organizacijų dokumentai (UNESCO, ICOMOS), bet ir atkreipiamas dėmesys į Europos regiono (Europos Tarybos) dokumentus. Straipsnio autorės nuomone, Lietuvai esant šio regiono dalimi, tai yra tikslinga.

Moksliniai urbanistikos paveldo tyrimai, vertybės ir jų nustatymo metodika Lietuvoje

Urbanistikos vertybių pripažinimo raida. Nors 1936 m. Vilniaus senamiestis buvo įteisintas kaip Lenkijos reliktas, 1949 m. buvo paskelbtas vienu iš 20-ties svarbiausių TSRS miestų ir tais pačiais metais Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Kėdainių senamiesčiai buvo įtraukti į Lietuvos architektūros paminklų sąrašą, realiai moksliniai urbanistikos paveldo tyrimai Lietuvoje prasidėjo šeštajame XX a. dešimtmetyje. Šioje srityje dirbo ne vienas iškilus Lietuvos urbanistas ir architektas (K. Šešelgis, A. Miškinis, A. Pilypaitis, V. Jurkštas, A. Spelskis, J. Baršauskas ir kiti).

Pradiniame Lietuvos urbanistikos paveldo vertinimų objektų nustatymo ir įteisinimo etape darbą atliko architektai Algimantas Miškinis ir Antanas Pilypaitis. Pirmasis tyrinėjo visą Lietuvos urbanistikos paveldą (darbą pradėjo 1955 m.), o antrasis – planingai formuotus XVI a. antroje pusėje – XVIII a. Lietuvos miestus ir miestelius (darbą pradėjo 1958 m.). Pagal šių tyrimų rezultatus 1967 m. buvo sudarytas bendras vertingų urbanistikos paveldo objektų sąrašas, pateiktas specialistams svarstyti ir įteisinti, 1969 m. sausio 27 d. jis buvo aprobuotas (Miškinis 2005: 6). Sudarant saugotinių objektų sąrašą stengtasi atrinkti ir apsaugoti būdingiausius ir vertingiausius Lietuvos miestų bei miestelių visų trijų planinių tipų (linijinio, spindulinio, stačiakampio) charakteringus ir retus, bet savitus atstovus. Atstovai parinkti pagal:

- skirtingą planų struktūrą bei jų susiklostymo pobūdį (savaiminis, planuotas), laiką ir regioną;
- centrų-aikščių formas ir tipus;
- būdingą atskiriems tipams išsidėstymą gamtovaizdyje;

– senojo plano ir užstatymo išlikimo laipsnį (grynumą, dabar sakytume „autentiškumą“) (Miškinis 2005: 12).

Nuo 1967 m. vertingų urbanistikos objektų sąrašas buvo tikslinamas ir padarius paskutinius pakeitimus (1989 m.) vietinės reikšmės urbanistikos paminklų sąrašė liko 60 pozicijų, o respublikinės reikšmės senamiesčių – 7 (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Trakai, Kėdainiai, Telšiai ir Ukmergė) (Miškinis 2005: 22), (žr. 2 pav.).

1970–1978 m. buvo vykdomi detalūs vietinės reikšmės urbanistikos objektų (61 objekto, Telšiai ir Ukmergė pateko į šių objektų sąrašą, nes respublikinės reikšmės jie buvo pripažinti tik 1989 m.) istorinės urbanistinės raidos tyrimai, leidę nustatyti, kokius plano ir tūrinės erdvinės kompozicijos elementus ir formas reikia saugoti bei kokioje teritorijoje tie vertingi elementai ir formos yra, parengtos vertingų teritorijų ir jų apsaugos zonų ribos (žr. 3 pav.). Lygiagrečiai su šiais darbais buvo rengiami respublikinės reikšmės senamiesčių regeneracijos projektai: Vilniaus (I – 1956–1959 m., II – 1972–1974 m., III – 1988–1992 m.), Kauno (I – 1959–1961 m., II – 1975–1977 m.), Klaipėdos (I – 1961–1963 m., II – 1973–1975 m.), Kėdainių (1964 m.). Rengiant šiuos projektus, atlikti įvairūs tūrinės erdvinės senamiesčių sanklodos tyrimai, apibendrintos ir nusakytos tiek vertybių nustatymo, tiek jų tyrimo, tiek perspektyvinio modeliavimo metodikos (Шешельгис 1963; Jurkštas 1975). Nuosekliai ir detalizuotą urbanistinio objekto tyrimo metodiką iliustruoja *darbo vykdymo schema*, pateikta kaip 1986 m. parengtos *Metodinės rekomendacijos senosios ir naujosios architektūros integravimui projektuojant LTSR istorinius miestus* priedas (Miškinis 2005: 147–170). *Metodika* apima tiek plačius

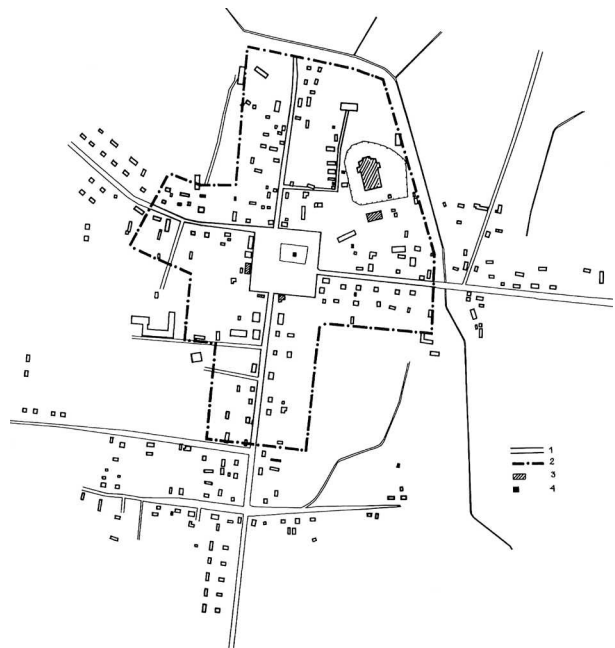
2 pav. Vertingų urbanistikos objektų sklaida, 1989 m. situacija (1 – respublikinės reikšmės, 2 – vietinės reikšmės)

Fig. 2. Spread of valuable urban objects, situation of 1989 (1 – national importance, 2 – local importance)

A

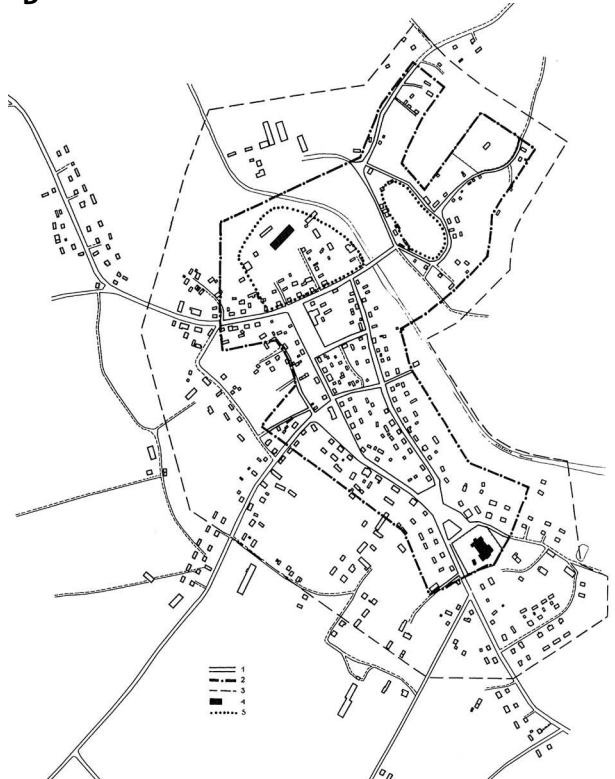
B

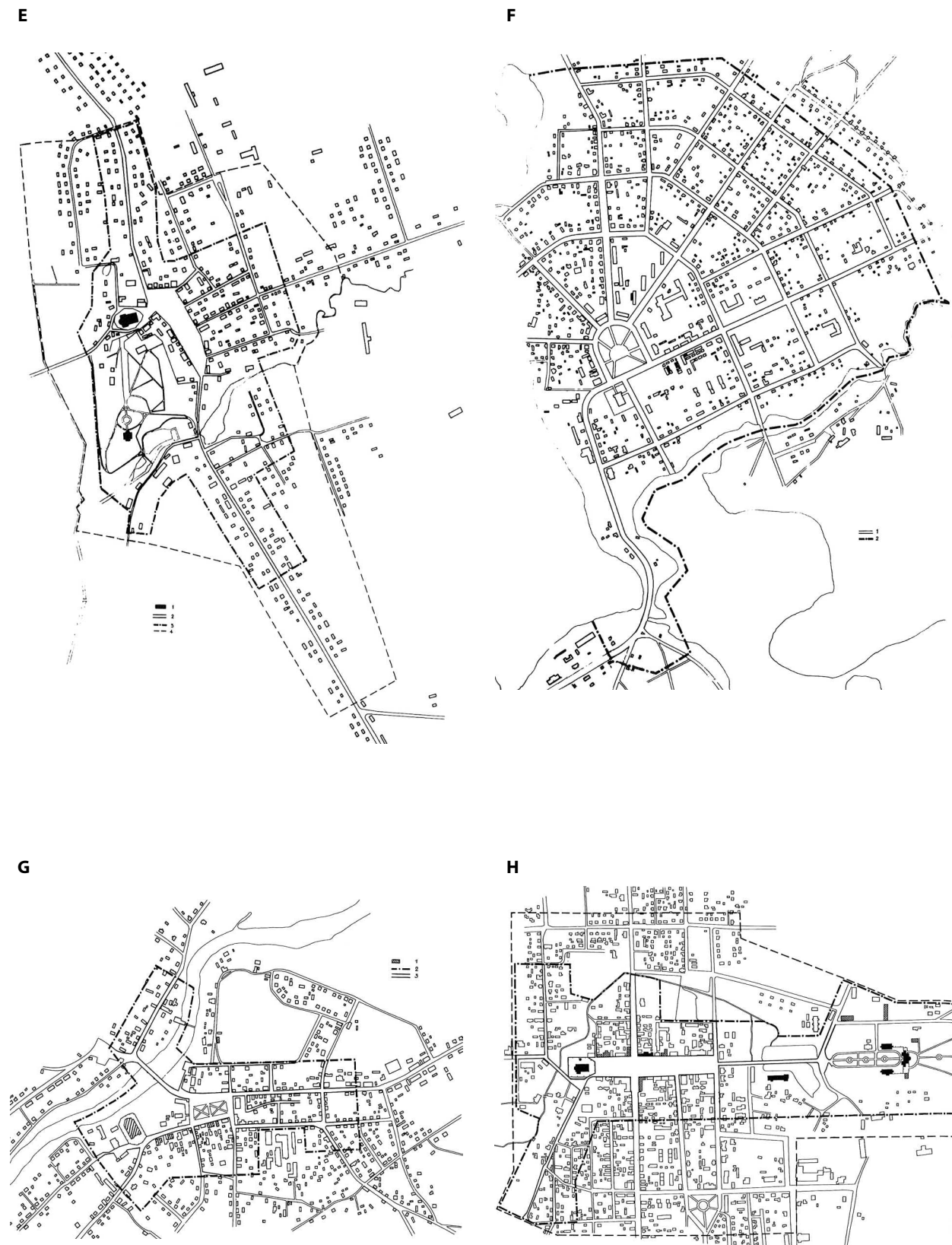

C

D

3 pav. Miestų ir miestelių vertingų teritorijų ribų schemų pavyzdžiai (A – Joniškis, B – Kamajai, C – Merkinė, D – Kražiai, E – Švėkšna, F – Zarasai, G – Anykščiai, H – Rokiškis, pagal Miškinis, 2005)

Fig. 3. Example schemes of the borders of valuable territories in towns and small towns (A – Joniškis, B – Kamajai, C – Merkinė, D – Kražiai, E – Švėkšna, F – Zarasai, G – Anykščiai, H – Rokiškis according to A. Miškinis, 2005).

esamos būklės tyrimus, tiek architektūrinio urbanistinio teritorijos formavimo koncepciją, pagrįstą vertybių apsauga ir galima plėtra.

Septintajame–aštuntajame XX a. dešimtmečiuose Lietuvoje buvo sukurta neabejotinai vienintelė tarp Sovietų Sąjungos respublikų mokslinių ir praktinių priemonių sistema vienos rūšies materialiajam paveldui saugoti ir tvarkyti. Iki 1991 m. ši sistema veikė neprikaištingai tiek, kiek tai galėjo būti įmanoma totalitarinėje valstybėje (Miškinis 2005: 6).

XX–XXI a. sandūroje vėl grįžtama prie urbanistikos paveldo vertybių inventorizavimo. 1990–1995 m. atliekami tyrimai didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje), tyrimų tikslas – nustatyti saugotinas urbanistikos paveldo teritorijas, esančias 1940 m. administracinėse miestų ribose (Jurevičienė *et al.* 1990; Pilypaitis *et al.* 1993; Bučas 1995). Nuo 1995 m. atnaujinami 1969 m. vietos reikšmės urbanistikos paminklais paskelbtų objektų tyrimai, siekiant išsiaiškinti nuo to laiko įvykusius pasikeitimus juose. Taip pat tiriami visi miestai ir miesteliai, atsiradę iki 1940 m., įvardijama, kuo išsiskiriantis, savitas ir unikalus Lietuvos urbanistikos paveldas. Tyrimų medžiaga publikuojama monografijose (Miškinis 1999, 2002, 2004, 2005, 2007, 2009). XXI a. urbanistikos paveldo objektų kokybiniai tyrimai atliekami pasitelkiant ne tik vizualinius natūros stebėjimus bei grafinę stebimų objektų analizę, bet ir naudojant šiuolaikines kompiuterines programines įrangas (Zaleckis, Matijošaitienė 2011).

Šią glaustą urbanistikos paveldo mokslinių tyrimų ir vertybių nustatymo retrospektyvą Lietuvoje galima būtų išreikšti tokia tendencija:

- darbų pradžioje vyravo *kiekybiniai tyrimai*, jų tikslas buvo atrinkti tuos atstovus, kurie atspindėtų urbanistikos paveldo savitumus Lietuvoje;
- vėliau vyko *kokybiniai tyrimai* (kai kurie lygia-grečiai ir su kiekybiniais) – atliekami detalūs urbanistinių objektų tyrimai, nusakomos vertybės, apibrėžiamos jų teritorijos, modeliuojama perspektyvinė plėtra;
- atgavus Lietuvos nepriklausomybę, po 1990 m. vėl grįžtama prie *kiekybinių* urbanistikos paveldo objektų tyrimų – naujos teritorijos įgauna paveldosauginį statusą. *Kokybinių* tyrimų mažėja (žr. lentelę).

Ši tendencija kelia pavojų – neišsąmoninus urbanistinio paveldo vertybių išskyrimo tikslo *respektuoti miesto istorinę raidą ir jo savitumą*, saugojimo diapazonas gali netekti ribų, o pats saugojimas tapti nepakeiliama našta tiek gyventojams, tiek valstybei.

Praėjęs šimtmetis pasižymėjo brandžiais Lietuvos urbanistikos paveldo moksliniais tyrimais, kurie savo laikotarpiu netgi pranoko tarptautinę mintį – *miestų paveldą* respektuojanti chartija priimta 1987 m., o Lietuvoje jau nuo 1969 m. tvirtinami urbanistikos vertybių sąrašai ir vykdomi tiriamieji darbai.

Urbanistikos paveldo vertybės sąvoka. Apibendrinant urbanistikos paveldo mokslinių tyrimų skyrių, reiktų nusakyti, kas yra urbanistikos paveldo vertybė.

Lentelė. XX a. urbanistikos mokslinės paveldotyros Lietuvoje retrospektyva

Table. Retrospect of urban heritage scientific research in Lithuania in the 20th century

Vykdyma veikla	Laikotarpis				
	XX a. 6–7-asis dešimtmečiai	8-asis dešimtmetis	9-asis dešimtmetis	10-asis dešimtmetis	XX–XXI a. sandūra
– urbanistikos paveldo objektų sąrašų sudarymas	1955–1969				
– urbanistikos paveldo objektų vertybių apibrėžimas ir teritorijų ribų nustatymas		1970–1978			
– urbanistikos paveldo vertybių nustatymo, tyrimo, perspektyvinio modeliavimo metodikų parengimas			1979–1986		
– regeneracijos projektų rengimas	1956–1992				
– didžiųjų Lietuvos miestų saugotinių teritorijų 1940 m. miestų administracinėse ribose nustatymas				1990–1995	
– viso urbanistikos paveldo, atsiradusio iki 1940 m., inventorizavimas					1995–...
Vykdytos veiklos apibūdinimas	<i>dominuoja kiekybiniai tyrimai</i>	<i>dominuoja kokybiniai tyrimai</i>		<i>dominuoja kiekybiniai tyrimai</i>	?

Čia vertėtų pacituoti mokslininką A. Miškinį, daugiausiai nuveikusį šioje srityje: „Urbanistikos paveldo vertybėmis laikomos tos plano, užstatymo, tūrinės ir erdvinės kompozicijos visumos dalys, elementai ir formos, kurios: 1) yra reikšmingos viso Lietuvos urbanistikos paveldo ar atskirų jo objektų raidai bei jos savitumams atskleisti, fiksuoti, pažinti; 2) lemia ir įprasmina paveldo objektų kompozicijos brandumą ir savitumus“ (Miškinis 1999: 14). Urbanistikos paveldo vertybes yra apibrėžęs ir J. Bučas, 1993–1995 m. kartu su A. Miškiniu rengęs *Urbanistikos paveldo saugotinių teritorijų 1940 metų Kauno ir Klaipėdos miestų administracinėse ribose* projektinius pasiūlymus, – tai istorinę ir kultūrinę vertę turinčios šio paveldo teritorijos. Kultūrinė vertė nustatoma remiantis dviem kriterijais: istoriniu informatyvumu ir struktūros brandumu. Siūloma atsižvelgti į tokias pagrindines urbanistinės struktūros požymių grupes:

- Urbanistinės struktūros formavimosi ypatybės (planavimo laikas ir autorius; teritorijos apstatymo laikas ir apimtis; įtraukimo į miesto žemes metai).
- Pirminės struktūros raiškumas, savitumas, įvairovė (planinės struktūros savitumas; erdvinės struktūros kompozicinis raiškumas; apstatymo pobūdis; geokultūrinė vienovė).
- Šiandienės struktūros autentiškumas ir fizinė būklė: deformacijų pobūdis, mastas; fizinės, moralinės amortizacijos laipsnis; pirminio plano ir apstatymo apimtis; kitų kultūros vertybių (archeologijos, istorijos, architektūros, dailės) kiekis (Bučas 1995).

Dabartinis teisinis urbanistikos paveldo tvarkybos pagrindas

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, minėti vertingi urbanistikos paveldo objektai buvo įrašyti į *Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos registrą*. Šio paveldo išsaugojimas, tvarkyba ir atgaivinimas reglamentuojamas įstatymais: *Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (2004 m. rugsėjo 28 d. Nr. IX-2452)*, *Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (2001 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-628)* (Lietuvos... 2001, 2004). Pagrindiniai priežiūros, tvarkymo ir naudojimo dokumentai yra konkrečių urbanistinių objektų apsaugos *Reglamentai*. Šiame straipsnyje autorė nesigilina į visas teisinių dokumentų vingrybes. Galima tik konstatuoti faktą, kad teisinė Lietuvos sistema, skirta kultūros paveldui (ne tik urbanistikos), yra gana paini, nes remiasi skirtingais įstatymais ir reglamentais, o kartais pateikia pernelyg apibendrintas formuluotes, leidžiančias daryti įvairias interpretacijas. Tokią nuomonę išsakė ir tarptautinės ICOMOS Ekspertų grupės nariai, kurie buvo pakviesti įvertinti *Vilniaus senamiesčio detaliojo*

plano projektą, parengtą 2004 m. remiantis *Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentu* (patvirtintu 2003 m. gruodžio 23 d. LR kultūros ministrės įsakymu Nr. ĮV-490) (Ehrstrom, Roald 2004; Bondin 2004).

Autorė nori tik atkreipti dėmesį, kad atidžiau pastudijavus tiek įstatymus, tiek įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, ryškėja, kad urbanistikos paveldo objektams vietos šiuose dokumentuose nėra. Net tarp pagrindinių *LR nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo* sąvokų tokia sąvoka neapibrėžta (2 str.). Pagal šį įstatymą saugomas arba *objektas* (statinys ar kitas nekilnojamas daiktas), arba *vietovė* (teritorija <...>, kurioje yra kultūros paveldo objektų). Sąvoka *urbanistinis* atrandama tik skirstant nekilnojamąjį kultūros paveldą pagal reikšmingumą, lemiantį vertingųjų savybių pobūdį (3 str.). Esant tokiai situacijai, sunkumų kyla bandant suteikti urbanistikos objektams teisinį pobūdį įrašant juos arba aprašant jau esančius *Kultūros vertybių registre*. Nekilnojamoji kultūros vertybė *Registre* gali būti registruojama kaip *pavienis kultūros paveldo objektas* (pavienis objektas gali būti vieta, statinys ar kitas nekilnojamas daiktas), *kompleksinis objektas* arba *kultūros paveldo vietovė*. Taigi, urbanistikos objektas gali būti įvardintas arba kaip vieta (pavienis objektas), arba vietovė (bet vietovėje turi būti arba registruotų pavienių objektų, arba kompleksų). Be to, vietovei rekomenduojama steigti *rezervatą, draustinį* ir t. t., o čia jau galima taikyti kitą įstatymą – *LR saugomų teritorijų įstatymą*.

Nors šių metų birželio mėn. išleistas kultūros ministro *Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašas* yra papildytas ir vietovės vertingosios savybės tikrai nusako urbanistikos objekto ypatumus (įrašytos net devynios naujos sąvokos, skirtos urbanistiniam objektui apibūdinti, ir pateiktas rekomenduojamų grafinių priedų vietovei sąrašas; *Nekilnojamųjų... 2011*), tačiau pagrindiniai LR įstatymai, skirti kultūros paveldui (taip pat ir urbanistikos), yra orientuoti į *statinius* ir *gamtos objektus*.

Visuotinis nesusikalbėjimas urbanistikos paveldo klausimais

Brandūs XX a. urbanistikos moksliniai tyrimai sukūrė pagrindą šių vertybių apsaugai, tačiau realybė Lietuvoje tokia – vis dar yra didelis nesusikalbėjimas urbanistikos paveldo klausimais tarp mokslo ir teisės atstovų, valdininkijos ir piliečių. Tą lemia, matyt, ne vienas veiksnys. Straipsnyje (gal kiek hipotetiškai) išskiriami keletas jų.

- Urbanistika Lietuvoje yra sąlygiškai naujas reiškinys. Lietuvos miestai kūrėsi tuo metu, kai pasaulyje jau kelis tūkstantmečius gyvavo miestų kultūros (Šešelgis 1996: 3). Lietuvoje nėra gilių *urban* šaknų

tautoje. Sąvoka **urban**, kilusi iš lotyniško žodžio *urbanus* (*urbs*) ir reiškianti miestą, pirmą kartą buvo pavartota XVII a. pradžioje (apie 1610–1620 m.). Žodžio kilmė sietina su *arimu*, nes romėnai turėjo tokią tradiciją (ritualą) išarti vagą aplink naują miestą, taip apibrėždami jo ribas (Cowan 2005: 415). Lietuviškų miestų kilmė yra kitokia (pvz., net Vilniaus gynybinė siena buvo juosiamą tada, kai miestas egzistavo jau kelis šimtmečius). Nors sąvoka *miestas* turėtų reikšti *priešingas kaimui*, mūsųose to nėra. Teisinėje kalboje, kalbant apie miestą, dominuoja „gamtinės“ sąvokos, taip supriešinant gamtinius (kaip teigiamus) su miesto elementais (kaip neigiamais). Šią mintį iliustruoja Lietuvos miestų ir miestelių bendrieji planai (BP), parengti praėjusiam dešimtmetyje. Juose didelis dėmesys skiriamas gamtiniam miesto karkasui. Nors nuo miestų kūrimosi pradžios jie buvo statomi strategiškai patogiose gamtinėse vietovėse, parengtuose miestų BP gamtinio karkaso brėžiniuose užstatymas prie upių, ežerų įvardijamas kaip „pažeidimas“ (pažeistos gamtinio karkaso vietos). Tai sukelia vidinį prieštaravimą – ar galima saugoti tai, kas kažką pažeidžia?

- Ne vienas tarptautinis dokumentas akcentuoja, kad bet kokių paveldo vertybių apsauga bus sėkminga tik tuomet, kai jos svarbą suvoks visos kartos. Istorinių miestų ir kvartalų apsauga pirmiausia turi rūpėti jų gyventojams (Istorinių... 1987). Nepalankios istorinės aplinkybės Lietuvoje nelei-

do susiformuoti stabiliam istoriškumo ir kultūros tęstinumo jausmui tautoje, todėl kultūros paveldo vertė dažną kartą suvokiama tik kaip papildoma objekto rinkos vertė. Ne retai paveldiniai objektai savininkų naudojami tik vienadienėms reikmėms tenkinti (Čepaitienė 2002). Su tokia liūdna realybe tenka susidurti dalyvaujant Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos antrosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžiuose. Vienas iš daugelio pavyzdžių, iliustruojančių paveldo objektų savininkų požiūrį į disponuojamą turtą, galėtų būti toks: 2010 m. Panevėžio miesto spaudoje pasirodęs skelbimas apie parduodamą žemės sklypą, kuriame yra XIX a. malūnas (pastaba: malūnas neįrašytas į *Registrą*, galima griauti) žr. (4 pav.).

- Straipsnio autorės nuomone, nesuskalbėjimas tarp urbanistikos paveldo tyrėjų (mokslininkų) ir tvarkybos teisės sergėtojų (valdininkų) kyla dėl *bendros urbanistikos paveldo ateities vizijos, tvarkybos strategijos ir koncepcijos nebuvimo*. Tokios koncepcijos nebuvimą iliustruoja ir Vilniaus senamiesčio detaliojo plano pakartotinas rengimas, kuris tęsiasi jau šeštus metus.

Mąstant apie urbanistikos paveldo ateities perspektyvas, darosi aišku, kad vieni dalykai laikui bėgant išspręs patys (turi praeiti nemažai laiko, kol mes tapsime *miestietiška* visuomene), kiti, tokie kaip verčių nesuvokimas ir bendros vizijos nebuvimas, jei bus apleisti, atneš tik neigiamas pasekmes.

A

B

4 pav. XIX a. malūnai Panevėžyje (A – 2010 m. buvo parduodamas ir gali būti nugriautas, B – 1930 m. nuotrauka)

Fig. 4. Mills of 19th century in Panevezys (A – 2010, for sale, „can be demolished“; B – 1930)

Apibendrinimas

1. Propaguojamas saugoti kultūros paveldo objektas pasaulyje kito. Pati *paveldo objekto* sąvoka plėtėsi apimdama vis naujus aspektus. Nuo pavienių objektų, paminklų apsaugos buvo einama pastatų grupių, kompleksų, miestų, vietovių saugojimo link. XX–XXI a. sandūroje atsiranda labai plati kultūros paveldo objekto sąvokos interpretacija: ji apima visus įmanomus ženklus, liudijančius žmonių veiklą bei pasiekimus bėgant amžiams. Pasaulio materialiojo nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos raidoje *urbanistikos* paveldo objektai pradėti saugoti vėliausiai – tik XX a. antroje pusėje.
2. Lietuvoje esame paveldėję išsamią mokslinę tiriamąją urbanistikos paveldo vertybių nustatymo metodiką. Lietuvos urbanistikos paveldo vertingų objektų pirminis sąrašas buvo sudarytas septintajame–aštuntajame XX a. dešimtmeciuose (vėliau jis buvo tikslinamas). Urbanistinio paveldo tyrėjai (A. Miškinis, A. Pilypaitis) yra aiškiai apibrėžę šio paveldo vertybes – tai istorinę ir kultūrinę vertę turinčios miestų struktūros, plano, užstatymo ir tūrinės erdvinės kompozicijos visumos dalys, elementai ir formos, kurios yra reikšmingos viso Lietuvos urbanistikos paveldo ar atskirų jo objektų raidai bei jos savitumams atskleisti, fiksuoti, pažinti ir išryškina urbanistinio paveldo objektų kompozicijos brandumą ir savitumus. Saugomų urbanistikos paveldo objektų sąrašas nėra baigtinis – objektai yra iš naujo apsvarstomi, naujos teritorijos skelbiamos vertingomis. Urbanistikos paveldo inventorizavimas yra būtinas, tačiau saugojimo diapazonas negali plėstis be ribų, nes pats saugojimas taps nepakeliama našta tiek gyventojams, tiek valstybei.
3. Šiandieninė Lietuvos teisė sistema, skirta nekilnojamajam kultūros paveldui (taip pat ir urbanistikos), yra paini, remiasi skirtingais įstatymais ir kitais dokumentais. Pagrindiniai LR įstatymai nėra orientuoti *urbanistikos* paveldui išsaugoti.
4. Norint neprarasti Lietuvos urbanistikos paveldo vertybių, tarp mokslo ir teisės atstovų, valdininkijos ir piliečių šiuo klausimu reikia mažinti nesuskalbėjamą, kylantį dėl visuomenės istorinės savivokos kokybės trūkumo ir bendros urbanistikos paveldo ateities vizijos, tvarkybos strategijos ir koncepcijos nebuvimo.

Literatūra

- Bondin, R. 2004. *Ataskaita apie Vilniaus Senamiesčio detalų planą* [interaktyvus]. 2004 m. gruodžio 22 d. [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vsa.lt/RayBondin_ataskaita.doc>.
- Bučas, J. 1995. Urbanistikos paveldo saugotinos teritorijos, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 1–2(19–20): 156–172.

- Cowan, R. 2005. *The dictionary of urbanism*. Streetwise Press.
- Čepaitienė, R. 2002. Požiūriai į kultūros paveldą dabarties Lietuvoje, *Kultūros paminklai* 9: 10–19.
- Čepaitienė, R. 2005. *Laikas ir akmenys. Kultūros paveldo sampratos moderniojoje Lietuvoje*. Vilnius: LII leidykla. 468 p.
- Čepaitienė, R. 2010. *Paveldosauga globaliajame pasaulyje*. Vilnius: LII leidykla. 140 p.
- Dijokienė, D. 2002. *Istoriniai priemiesčiai: genezė, raida, vertė, tvarkymas (Lietuvos miestų pavyzdžiu)*: daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Technika. 40 p.
- Dijokienė, D. 2009. *Urbanistinis istorinių priemiesčių paveldas* [Urban heritage of historical suburbs]. Vilnius: Technika. 216 p. ISBN 978-995-528-473-4.
- Ehrstrom, M.; Roald, H. J. 2004. *Ataskaita apie paveldo vertybių apsaugą Vilniuje (Lietuva), ypatingą dėmesį skiriant dviem planavimo dokumentams – Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentui ir Vilniaus senamiesčio detaliojo plano projektui* [interaktyvus], 2004 m. gruodžio 22 d. [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vsa.lt/Margaret_ataskaita.doc>.
- Jurkštas, V. 1975. Kauno senamiesčio tūrinė-erdvinė kompozicija, *Architektūros paminklai* [Town Planning and Architecture] 3: 98–120.
- Miškinis, A. 1999. *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės. Užnemunės miestai ir miesteliai*. I t. Vilnius: Savastis.
- Miškinis, A. 1999, 2002, 2004, 2005, 2007, 2009. *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės* (šeši tomai). Vilnius: Savastis.
- Miškinis, A. 2005. *Lietuvos urbanistikos paveldas: vertybių įteisinimas, apsauga, tvarkymas (1967–1993)*. Dokumentų rinkinys. Vilnius: Savastis. 212 p.
- Šešelgis, K. 1996. *Lietuvos urbanistikos istorijos bruožai (Nuo seniausių laikų iki 1918 m.)*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla. 160 p.
- Zaleckis, K.; Matijošaitienė, I. 2011. Urbanistinis genotipas: kai kurie aspektai ir jų kaitos tyrimai, *Urbanistika ir architektūra* [Town Planning and Architecture] 35(2): 73–81. doi:10.3846/tpa.2011.09
- Шешельгис, К. 1963. О методике архитектурно-художественного исследования города (на примере г. Вильнюса), *ЛТРС aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Statyba ir architektūra*, Nr. 3.

Tarptautiniai teisės aktai (UNESCO, ICOMOS, Europos Tarybos)

- Declaration of Tlaxcala* [interaktyvus]. *The Revitalization of Small Settlements*. 1982. Adopted in Trinidad, Tlaxcala, 25–28 October [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <www.icomos.org/docs/tlaxcala.html>.
- First Conference of European Ministers Responsible of the Cultural Heritage of Monuments and Sites* [interaktyvus]. 1969. Adopted in Brussels, 25–27 November [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.international.icomos.org/centre_documentation/coe_eng.htm>.
- ICOMOS Charter – Principles for the Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural heritage* [interaktyvus]. 2003 [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.international.icomos.org/charters/structures_e.pdf>.
- Istorinių miestų apsaugos chartija (Vašingtono chartija, 1987)*. Kultūros paveldo apsauga (reglamentuojančių dokumentų rinkinys). 1997. Vilnius: Savastis, 246–249.

- Kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto atveju konvencija*. 1954. Kultūros paveldo apsauga (reglamentuojančių dokumentų rinkinys). 1997. Vilnius: Savastis, 128–170.
- Quebec Declaration on the Preservation of the Spirit of Place through the Safeguarding of Tangible and Intangible Heritage* [interaktyvus]. 2008. Adopted at Quebec City, Canada [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.international.icomos.org/quebec2008/quebec_declaration/pdf/GA16_Quebec_Declaration_Final_EN.pdf>.
- Recommendation No R (86) 11 of the Committee of Ministers to member States on urban open space* [interaktyvus]. 1986. Adopted by the Committee of Ministers on 12 September [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=551137&SecMode=1&DocId=74010&Usage=2>>.
- Resolution (68) 12 on the Active Maintenance of Monuments, Group and Areas of Buildings of Historical or Artistic Interest within the Context of Regional Planning* [interaktyvus]. 1968. Adopted by the Ministers' Deputies on 3rd May [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www6.euskadi.net/r46-4874/es/contenidos/informacion/manifiestas_patrimonio/es_8658/adjuntos/DOC30.pdf>.
- Resolutions of the International Symposium on the Conservation of Smaller Historic Towns, at the 4th ICOMOS General Assembly* [interaktyvus]. 1975. Adopted in Rothenburg ob der Tauber, 29–30 May [žiūrėta 2002 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <www.icomos.org/docs/small_towns.html>.
- Suzhou Declaration on International Co-operation for the Safeguarding and Development of Historic Cities* [interaktyvus]. 1998. Adopted in Suzhou, 9 April [žiūrėta 2002 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iicc.org.cn/Info.aspx?ModelId=1&Id=454>>.
- Tarptautinė paminklų ir kompleksų konservavimo ir restauravimo chartija (Venecijos chartija, 1964)*. Kultūros paveldo apsauga (reglamentuojančių dokumentų rinkinys). 1997. Vilnius: Savastis, 236–239.
- The Athens Charter of the Restoration of Historic Monuments* [interaktyvus]. 1931. Adopted at the First International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Athens [žiūrėta 2002 m. sausio 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.icomos.org/docs/athens_charter.html>.
- The Norms of Quito* [interaktyvus] (Final Report of the Meeting on the Preservation and Utilization of Monuments and Sites of Artistic and historical Value held in Quito, Ecuador, from November 29 to December 2, 1967) [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.icomos.org/docs/quito67.html>>.
- Vienna Memorandum on World Heritage and Contemporary Architecture – Managing the Historic Urban Landscape* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-48-3.doc>>.
- Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.international.icomos.org/charters/xian-declaration.pdf>>.

Lietuvos teisės aktai

- Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas* [interaktyvus] 2004. Nr. IX-2452 [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=243075>.
- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas* [interaktyvus]. 2001. Nr. IX-628 [žiūrėta 2011 m. spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=156931>.
- Nekilnojamojų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašas*. 2011. Patvirtintas LR kultūros ministro 2011 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. ĮV-447.

Archyviniai šaltiniai

- Jurevičienė, J.; Ivaškevičius, E.; Gučas, A.; Kaikaras, R. 1990. *Vilniaus senamiesčio ir kitų urbanistinių paminklinių teritorijų projektas*. Vilniaus apskrities archyvas, F2-101-170.
- Pilypaitis, A.; Miknevičienė, G.; Gučas, A.; Jurevičienė, J. 1993. *Vilniaus miesto centrinės dalies (1940 m. miesto ribose) paminklinių teritorijų statuso pasiūlymai*. Vilniaus apskrities archyvas, F2-101-208.

ORIGINS AND PRESENT SITUATION OF URBAN HERITAGE MANAGEMENT IN LITHUANIA

D. Dijokienė

Abstract. The concept of urban heritage value in the mind of the humankind is relatively new. Protection of urban heritage objects started at the latest in the development of the global tangible objects of immovable cultural heritage. Protection of these objects has been developing as an opposition to dominating urbanisation processes. The article briefly reviews evolution of the notion and object of cultural heritage in documents of international organisations in the 20th and 21st centuries and looks into when this notion expands to encompass urban compositions. It analyses the solid scientific framework of the Lithuanian urban heritage research upon which the interpretation and legalisation was founded. The article discusses the present-day legal framework of urban heritage management, pointing out its drawbacks. It seeks to identify why scientists and lawyers, as well as members of government and the public fail to find a common language on issues of urban heritage management.

Keywords: town, old town, historical centre, urban heritage, urban heritage value, development of urban structures that formed in the course of history, immovable cultural heritage, regulation

DALIA DIJOKIENĖ

Doctor of the Humanities (architecture), Assoc. Prof., Dept of Urban Design, Vilnius Gediminas Technical University, Pylimo g. 26/Traukų g. 1, 01132 Vilnius, Lithuania.
E-mail: dijokai@takas.lt.

Research interests: urban nuances of town spatial expansion beyond the old town's borders. Conferences: reports at 5 international and 7 national conferences. Publications: author of monograph and research papers. Teaching: lectures of architectural and urban design. Projects: author or co-author of more than 30 projects of architectural design and planning.